

kíváncsi diákok lapja

Cimbora

2021.
március

Szócs Imre
A tűzember

Cimbirodalom • 4. oldal

A legérdekesebb Cimbora-olvasmányok online is elérhetőek

A Cimborában megjelent legérdekesebb cikkek egy helyen: folyamatosan bővülő rovatokkal, versekkel, ifjúsági és gyermekirodalommal, interjúkkal és barangolásokkal történelem, néprajz, kultúrtörténet érdekességei között, film- és könyvajánlókkal várunk a **cimbora.net** címen.

Az online megjelenést az Erdélyi Médiatér Egyesület teszi lehetővé.

CIMBORA.NET

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

2021. március, XXXI. évfolyam

Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

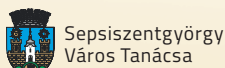
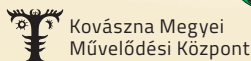
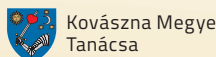
A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE1505VO1455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva,
Köllő Zsolt, Szonda Szabolcs, Szőcs Imre,
Vetrő-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Kusztoz Júlia illusztrációja
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimbora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Tartalom

Cimbirodalom

„Korafelnőtt” gyermekek

SZŐCS IMRE: A tűzember 4. oldal

Arcok az előőrsből

NAGY ZALÁN: szünet, következő, torkolattűz (versek) 6. oldal

Csak 1 vers

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ rovata

VERMESSER LEVENTE: Elégia 8. oldal

Cimbi olvasólámpája

JAKAB VILLÓ HANGA rovata

Pörgős fantasy és bölcséleti ifjúsági regény

Mesteralvók, második kötet 9. oldal

Hagyományos cigány mesterségek és foglalkozások

VÉGH BALÁZS BÉLA rovata

Vályogvetés, tapasztás 12. oldal

Kamasz(Ok)

NÁDASDI CSILLA EMESE rovata

Nyomozás a motiváció után 14. oldal

Szín-tér

VETRŐ-BODONI BARNABÁS rovata

Aki a bőr alá bújva mutatja meg, mit lát

A Szín-téren: Arie van 't Riet holland művész 16. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Reneszánsz kori Madonna-ábrázolások növényei 18. oldal

A Biblia növényei 19. oldal

Edóságok

GERGELY EDŐ rovata

Ahol a székek szárnyra kelnek 23. oldal

Otthon a természetben

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Barlangok mélyén barangolva 24. oldal

Pad alatt

Miként „találták” fel a burgonyaszirmot 25. oldal

10 tény a középkori udvari bolondokról 27. oldal

Ti írtátok

Hogyan nézünk sorozatot?

Karantén alatt még időszerűbb a kérdés 28. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 29. oldal

Keresztretjtvény

FORRAI TIBOR rovata

Híres lovak 30. oldal

Cimbi képtára

KÓNYA ÉVA rovata

Bibliai növények és példázatok Vincent van Gogh festményein 31. oldal

„Korafelnőtt” gyermekek

Föld körüli utazásra hívunk, körbejárjuk a bolygót: túl korán és kényszerűen felnőtt gyermekekkel találkozunk, álom és valóság határán. Olyan álmok ezek a szövegek, amelyek túlságosan is a valóságból nőnek ki. Vannak a világon gyermekek, akik roppant nehéz és veszélyes munkával próbálnak hozzájárulni családjuk vagy saját maguk mindennapi megélhetéséhez,

olyan mesterségekben, foglalkozásokban, amelyek létezését józan ésszel felfoghatatlannak tartjuk. Számukra mindez hétköznapi valóság, életükben semmi más nem létezik. Őket próbáljuk „megálmodni” új sorozatunkban.

SZŐCS IMRE

A tűzember

Előbb vékony füstkígyók emelkedtek ki a szürkés rögek közül, kanyarogva kúsztak az égre, füstsiklók, füstkobrák, aztán egyre nagyobbak és kövérebbek, füstanakondák, füstpitonok. Az eget nyaldosták villás, szürke nyelvükkel. A nap sápadt fénye egyre jobban elhalványodott, szürkülődött, vagy csak az egyre terebélyesedő füst miatt szállt hirtelen komor homály a tájra. Órákig ültek így a füstben, a lassan felizzó kövek körül, füstöt szíva, füstöt lélegezve, eggyé válva azzal. Árnyalakok, akik időnként újabb kőszendarabokkal borították be a kicsapó lángnyelveket. Várazoztak, sűrögtek, kővályogtak az izzó darabok között, sötéten, elmosódott körvonalakkal, ember alakú füstképződményekként.

Majd beállt a teljes sötétség. A nap, miután lassan a füsttengerbe fulladt, alábukott a horizonton. Az égen kigyúltak a csillagok, a füstöt elfújta a feltámadó esti szél. A fekete kőszénhalmok között most vidám lángnyelvek nyújtózkodtak élénken. Mintha a hunyorgó csillagokkal tele-tűzdelt, fekete égbolt tükröződne egy csendesen hullámozó kátránytengerben.

A lángok időnként megvilágítottak egy-egy alakot, kart, szempárt, a korábbi szürke füstemberek arca most fényesen csillogott, a fejükre csavart kendő élénk színekben bukkant elő. Csillogó szemek villantak fel, egy-egy száj, fül, hajtincsek... A tájat órákon át komoran megülő csendet beszéd-foszlányok, tompa kiáltások kezdték megtörni. Mintha időnként kacagás is felcsendült volna – mint amikor bádobgögre gurul végig göröngyös betonpadlón.

Különösen egy kék színű kendő tűnt ki a narancs lángokkal ellenpontozott sűrű, fekete háttérből. Egy tizenöt éves körüli gyermekember, Raj fejét védte, díszítette, neki

tulajdoníthatjuk az időnként koccanó kacajcserepeket. Arcán halvány mosoly árnyéka ül, szomorú, beletörődő mosolyé, amely, mint egy maszk, örökre ott ragadt az arcán. Nem lehet eldönteni, szomorú vagy vidám, mintha örökre egy átmeneti, bizonytalan, meghatározhatatlan lelkiállapotban lenne. De a fején díszelgő kék turbán az öröm, a vidámság felé billenti a mérleg nyelvét, legalábbis a kívülálló szemében.

Néha egy-egy röget dob a lángokra, körbejárja a helyet, majd visszaül a csendesen izzó szénkupac szélére. Beszélgetnek, nem lehet kivenni, mit mondanak.

Rajban felelevenedik az elmúlt nap, napok emléke. Elégedett azzal, amit maga előtt lát, rég volt ilyen szép zsákmányuk. Legalább négyszáz kiló kőszén hordtak össze a kiégetőhelyre, ahol egy napon át ég lefojtva az összetört, nyers ásvány. Miután kihűl, zsákokba pakolják, dróttal bekötözik azok száját, és kerékpárra erősítve betolják az árut a közeli városba. Ha szerencséjük van, és jó vásárt csinálnak, egy hétre van élelem, és még marad egy kevés apró is. Aztán egy hét múlva kezdődik előlről minden. Reggel korán kiállnak az útra, ahol a billenős teherautók a kőszén szállítják a közeli bányából. A fejtésből lehetetlen szén lopni, fegyverrel őrzik. A kamionokat viszont nem, a rossz úton, a rozsdás vashídhöz közel nem hajthatnak nagyon sebesen, be lehet állni eléjük, megállásra készíteni a sofőröket, vagy legalább lassításra

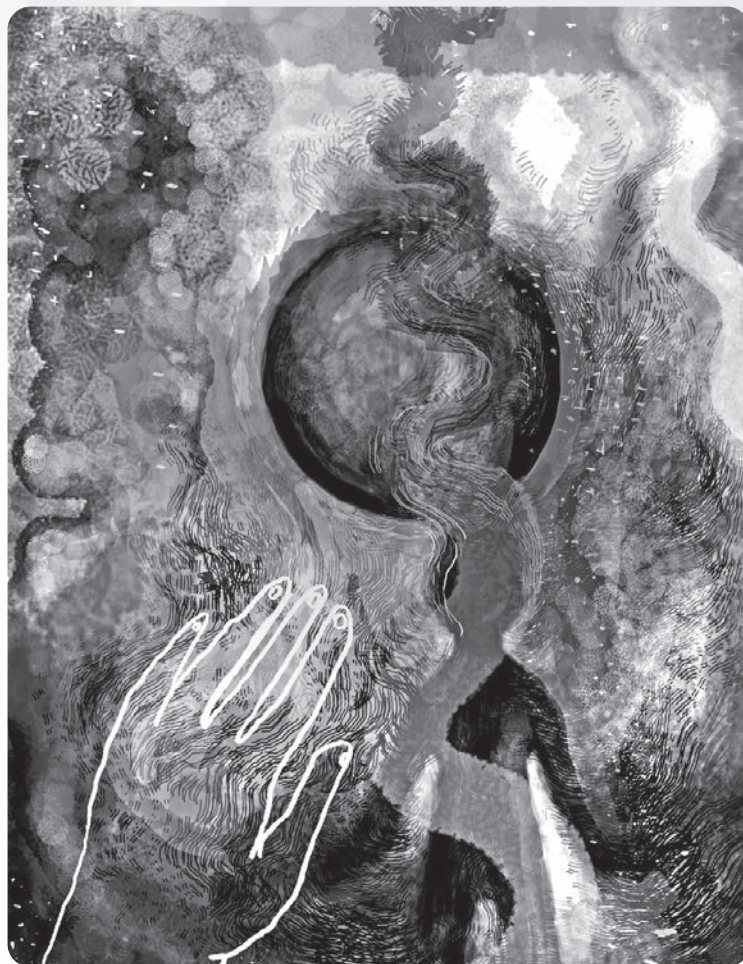

bírni az amúgy sem túl gyors járműveket, ami elég arra, hogy felkapaszkodhassanak rájuk, felmászhassanak a rakomány tetejére, és ügyel-bajjal egyensúlyozva a kőszéndarabok tetején, ki-ki megpróbáljon minél több rögöt ledobálni a kocsik mögé az útra. Ezeket a többiek, a kicsik vagy a nagyok, akik már nem elég gyorsak és ügyesek, hogy fel tudjanak kapaszkodni egy mozgó járműre, majd biztonságosan le tudjanak ugrani róla, nagy kosarakba gyűjtik össze.

Foglalkozásuk: széntolvaj. Kemény munkával jár, és nem veszélytelen, ezzel keresi kenyerét Raj egész családja és az egész falu... ha lehet falunak nevezni a különféle kezdetleges építőanyagból, agyagból, kartonból, szedett-vedett téglából összetákolt hajlékok kusza halmazát.

Amikor kiállnak az útra, általában kora reggel, és felbukkan a távolban az első teherautó, Rajnak összeszorul a gyomra, a többieké bizonyára hasonlóképpen, de nem beszélnek erről. A félelem, a veszély, a baleset lehetősége tabu. Ám nem felejtetik szerencsétlenül járt társukat, aki egy reggel kiállt az útra egy teherautó elé, hogy megállásra készítse, ám a sofőr meglátva őt és az út szélén várakozó népes széntolvajbrigádöt, a gázpedálra taposott a fék helyett. Persze rosszabb is történhet annál, hogy halálra zúzza őket egy soktonnás, száguldó monstrum, eltörheti a lábukat, nyomorékokká válhatnak, képtelenné arra, hogy felkapaszkodjanak a kamion rakterébe, de még arra is, hogy a jókora rögöket kosárba gyűjtsék, ami szintén jó fizikai erőnlétet követelő, nehéz munka. És ha nem egy teherautó kereke döccen át valakinek a lábfején, nem egy elhibázott ugrás okoz maradandó sérülést, ott van a szénfüst... Alattomos aknamunkájával lassan, fokozatosan teszi munkaképtelenné őket. Az aktív csapatban csak fiatalok vannak, a veteránok sem idősebbek harminc-harmincöt évnél. Raj valahol középen. Mindig azok között, akik a legtöbb autóra kapaszkodnak fel, a legtöbb szent dobálják le az útra, a legnagyobb kosarakat cipelik fejükön egyensúlyozva.

A maró füst ellenére az égetés az egyik legnyugodtabb mozzanata munkájuknak. Raj szereti nézni a fekete halmok alól kikandikáló lángnyelveket, a placcot, amely

ilyenkor, sötétben hunyorgó tüzeivel egy kicsit olyan, mint a csillagos ég, egy kicsit olyan, mint a pokol.

Bevinni a városba eladni a kiégetett szent egyszerre volt ünnep és kínzatás Raj és társai számára. Amikor ott álltak az úton a feléjük száguldó teherautó előtt, remegett a gyomruk, forróság öntötte el őket, de egy kicsit játéknak fogták fel az egészet. A városban azonban idegennek, betolakodónak érezte magát. A kerékpárt, amelyre sokszor nyolc-tíz zsákot is felszíjaztak, csak ügyel-bajjal tudták végigtolni a zsúfolt utcákon, a túlközlő autók, káromkodó sofőrök, tülekedő gyalogosok forgatagában. Raj azonban nem ettől volt ideges, a sofőrök hisztérikus szitkozódásait, a zsákokkal megpakolt biciklit kerülgetni kényszerülő gyalogosok válogatott „jókívánságait” úgy rázta le magáról, mint kutya a vizet, vagy éppen meg se hallotta őket. Akiktől félt, azok nem ►►

Kusztos Júlia illusztrációja

Arcok az előőrsből

Nagy Zalán vagyok, 2003-ban születtem Marosvásárhelyen. Jelenleg is itt élek, középiskolába járok. Reményeim szerint a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán fogok továbbtanulni. Régóta foglalkoztat a klasszikus és kortárs irodalom, jó ideje írogatok a fióknak, 2019 óta pedig rendszeresen publikálok magyarországi és erdélyi folyóiratokban. Leginkább a fiatal írók és költők (Horváth Benji, Sánta Miriám, Kerber Balázs, Nemes Z. Mária) munkái inspirálnak, de más művészeti ágazatok is könnyen hatással tudnak lenni rám: Charlie Parker bebop-zenéitől kezdve a vaporwave-kultúráig sok minden megmozgat.

►► szitkozódtak, nem gesztikuláltak, nem fenyegetőztek. Szótlanul, komor méltósággal, szigorú tekintettel pásztázták az utcán hullámzó tömeget. Miközben elhaladt előttük, torkában dobogott a szíve, egyenesen maga elé nézett, nem vetett egyetlen pillantást sem rájuk, igyekezett bebeszélni magának, hogy láthatatlan, ott sincs, csupán egy suhanó szellem. Legtöbbször bejön ez a taktika. A rendőrök csupán kétszer állították meg, kobozták el a szénnel teli zsákokat és a kerékpárt, először meg is verték, a második alkalommal megúsza egy pofonnal.

Raj megbűvölten nézte az előtte elterülő csillagmezőt, az éjfékete rögök alatt bujkáló lángocskákat, a sötétülő, egyre feketébb, egyre tisztább szenet, a narancs és vörös minden árnyalatát felvonultató parazsat, amelyből időnként, mint apró tűzijátékok, szikrák pattannak szerteszt, füstben kavargó izzó pontocskák, megannyi szénfűstszagú, fortyogó, sziszegő minigalaxis, szupernóva... Egyik lángocska vidor tánca megbabonázta. Az apró tűznyelv egyre kecsesebben, egyre fürgébben hullámzott, lobogott, nyaldosta a feketeséget. Egyre nagyobbra dagadt, egyre hosszabb lett, mígnem öt ujj, majd egy hosszú, vörösen izzó lángkar formálódott belőle. Feléje nyúlt a kar, barátságos, hívogató kéznyújtás volt ez, Raj önkéntelenül odanyúlt jobb kezével, nem tartva attól, hogy megégeti magát, szemrebbenés nélkül fogta meg a lángokból alakult emberi kezét. Nem érzett fájdalmat, nem égette kezét a tűz, amely határozottan, mégis finoman szorította. Forróság árasztotta el egész testét, hirtelen nagyon

könnyűnek érezte magát, keze, amelyet a lángkéz továbbra is szorított, izzani kezdett, mint a kohóban a vas. Majd a karja, válla, dereka, a feje is vörösen izzani kezdett. A kék turbán egy pillanat alatt kapott lánggra. Raj talpra állt: egy ember, kéz, láb, fej, törzs, tiszta lángokból, izzó, lávaszerű anyagból.

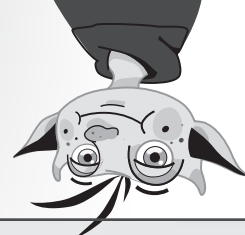
Moraj és zúgás hallatszott, hirtelen vad szél támadt, egy pillanat alatt elsöpörte a fullasztó forróságot. A levegő felfrissült, a szénhalmok között sürgölődő vagy üldögélő emberek fellélegeztek, karjuk, válluk, hátuk lúdbőrös lett.

A lángoló emberalak és a kezét még mindig fogó tűzkar egyetlen lobbanással kihunytt, néhány másodpercig teljes sötét lett, eltűntek a hunyorgó tűzszemek, lángok, arcok, alakok, turbánok, olyan sötét támadt, mint egy elhagyatott szénbánya mélyén.

Megállt a szél, olyan hirtelen, ahogyan jött, a szénhalmok között pislákoló fények jelentek meg, majd apró lángnyelvek törtek elő. Az emberek hunyorogtak, úgy néztek körül, mint akiket mély álmából ébresztenek fel, és még nem tudják, hol vannak, mi történik velük.

Raj ugyanott ült, ahol az előbb, a vidáman táncoló tüzeket nézte. Fején narancssárga kendő volt. Mosolygott.

Arcok az előőrsből

NAGY ZALÁN

szünet

a homokban medúzák párolognak
úgy fekszem mint kiborított jégkockák
itt más ember a jég hátán is megél
nekem kinyílik a szemem újra lélegzek
ahogy szívószálat dugsz le torkomon

mintha lábamon az idő kereke gurulna át
sajnálom a kificamodott heteket de tudod
nem hiányzik az amit sosem tapasztaltam

hány milliót vert egy kolibri szíve mióta
összecsaptak fejünk fölött a hullámok
kerüld el a teknősöket ők emlékeznek
a hajókra amiket egytől egyig lekéstem

ez a sziklás kikötő tehet mindenről
ne varrd nyakamba a bocsánatkéréseket
ismét kövekkel párnázom ki a tarkóm
monszunok lélegeztetnek szájon át

gondolj a tengeri csillagok végtagjaira
visszanövesztik elvesztett testüket
helyettem egy hajótörött falábát keresd
olyan földön ülted el ahol nem hallod
hogy a part szikláit hány hullám bünteti meg

következő

PG-nek

aggodalomra semmi ok de mégis
ne engedjétek felszínre törni a jég alatti
üres szemmel és szájjal tátogó halakat
egy északi vidéken erdő és tűz vagyok
ágaim befagyott tó fölé hajolnak

várakozásban ficáncol a következmény
azt mondjátok megúszhatjuk mindezt
hogy egy cinkos mosoly megfélemlíti
a melegre és fényre érkező vadakat
nekem nyugtalanság ül ki az arcomra

lábát lógatja a következő hidegfrontig
hiába neveltek a szellőkből szeleket

azzal segítek ha nem teszek semmit
vékony jégen mutatjátok hogyan kell
elterülni mint a legjobb zsákmány

azt mondjátok a világ a gátlástalanoké
magabiztosan kell továbbállni félrelépní
a kítaposott ösvényeken akkor is
ha nem látunk semmit a nyakig érő hóban

torkolattűz

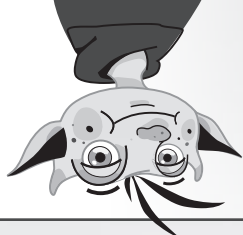
amíg a lövészárkokat vízzel tölti fel az eső
kitisztítod ibolyás gumicsizmád
megbocsát a természet hogyne bocsátana

dédapád mondása jár a fejedben
ágyúval lőni verébre
a túlélési ösztönökben rejlenek
béke és háború metszéspontjai
ezzel veszed hátadra a puskát

a madaraknak eggyel kevesebb
szívüregük van mint az embereknek
pitvarremegésük himnuszok dallamát
és fegyverek ropogását utánozza
a madaraknak fülkagylójuk sincs

benőtte a fű az évtizedes söréteket
trónfosztott hangyakirálynők uralják
ilyen a körforgás
vadvacsák szállnak le a lövészárkok vizeire

VERMESSER LEVENTE

Elégia

*Kétezertizenegy válságos tavaszán,
amikor éppen fölment a burgonya ára,
és Amerika épp egy kőolajban gazdag,
de ellenséges ország kormányát bírálta,*

*angyal körözött a háztetőnk felett,
majd leszállt a kinyíló ablak párkányára,
s hogy alig időzve beljebb tipegett,
egy egész hálószoba muzsikája várta,*

*mi pedig, amatőr angyalfigyelők,
szelíd áhítattal vittük át az ágyba,
kicsit gögicsélt még, aztán elaludt,
betakartuk, hogy ne fájzon a lába.*

*Tavaszi volt, sokszor eszembe jut –
odakint fénylett a vadmeggy virága.*

Ritkán, nagyon ritkán ír verset a Balánbányán magyartanárként dolgozó Vermesser Levente, de ha mindössze ezt az egyetlen verset írta volna, akkor is tudnám, hogy tetőtől talpig költőről van szó.

2019 nyarán jelent meg a vers a kolozsvári *Helikon*ban, én a 2020-as *Erdélyi Szép Szó*ban találkoztam vele, ki is másoltam magamnak azonnal, tudván, hogy előbb-utóbb idézni fogom majd valakinek. Most már csak azt kéne megmagyarázni, hogy miért épp ezt a verset őrizi meg az ember egy olyan testes antológiából, mint amilyen az *Erdélyi Szép Szó*.

Első ránézésre is látszik, hogy 14 soros a vers, tehát alighanem szonettéről van szó – mondja elhamarkodottan a szakmával megfertőzött olvasó. Aztán kiderül, hogy nem szonett, vagy legalábbis nem egészen szabályos szonett – egy szonettből nem lehet ennyire feltűnően kifelejteni rímeket. Ha a vers ritmusára vagyunk kíváncsiak, az első sor alapján alexandrinra gyanakodhatnánk, aztán kiderül, hogy Vermessernek nem fontos végigvinni a versen a precíz ritmust. Mi fontos hát ebben a versben? Mi volt az a lázas élmény akkor, „kétezertizenegyben”? Miről szól egyáltalán a vers? Vajon gyermek született, ezért volt a szelíd áhítat, ezért volt az a gondosság, hogy betakartuk az alvó angyalt, nehogy megfázzon a lába? Mi írhat felül válságos tavaszt,

mindennapi kenyérgondokat (lásd a krumpli árát), eldurvulni látszó világpolitikai helyzetet? És ha ekkora volt az öröm az amatőr angyalfigyelőknél, miért *Elégia* a vers címe? Vége, ennyi volt, soha többé nem idézhető vissza az az élmény? Tudom, hogy csupa múlt idejű ige szerepel a versben, mégis elképesztő feszültséget érzek a cím és a szöveg „tartalma” között. Mint egy durcás gyermek: nem akarom, hogy *Elégia* legyen a vers címe! Miért kell elmúlnia *annak* az élménynek? (Persze tudjuk, hogy nem múlt el, ezért íródott a vers. S valahányszor eszünkbe jut Vermesser *Elégiája*, mi is mindig „kétezertizenegy” írunk majd.)

Nem szabályos szonett, nem viszi végig a ritmust... – mondtam az imént. De nem is kell megtennie! Ez az *Elégia* tipikus példa arra, hogy néha az indulat „mindent visz”, nincs idő olyan apróságokkal bíbelődni, mint rím vagy ritmus. Ritka szép vers. És egy szép versnek mindent megbocsát az olvasó.

**Vermesser
Levente
költő**

1969-ben született Csíkszeredában, jelenleg itt és Balánbányán él és tanít. Verseskötete a marosvásárhelyi Mentor Kiadónál jelent meg 2006-ban *Az egyensúly ígérete* címmel. 2007-ben Látó-nívódíjban részesült.

Pörgős fantasy és bölcseleti ifjúsági regény

– Mesteralvók, második kötet –

Amint befejeztem a *Mesteralvók hajnalát*, máris megrendeltem a kötet második részét, amely a *Mesteralvók viadala* címmel látott nyomdafestéket. No de mire fel ez a nagy sietség?

Husztai Gergely első megjelent regényével, a *Mesteralvók hajnala* című ifjúsági fantasyvel (Cicero, 2019) elnyerte 2020-ban az Év Ifjúsági Könyv Írója (12 év feletti kategóriában) címet. Egy többrészes mű esetén mindig izgalmas kérdés, hogy a folytatás képes-e megtartani az előző rész színvonalát, vagy unalmassá, túlírttá válik. A válasz, röviden: a *Mesteralvók* második része, bár ez nem elvárás, könnyedén felülmúlja az elsőt (amelyről januári lapszámunkban olvashattatok). **Nem okoz csalódást.**

A *Mesteralvók hajnala* annyira sok megválaszolatlan kérdést hagy maga után, mintha *csupán* előkészítője lenne a folytatásnak. Ez mégsem így van, hiszen a három főhős elbeszélésének váltakozása folyamatosan fenntartja kíváncsiságunkat. Úgy érezhetjük, hogy minden pillanatban megfordulhat az események menete, egy-egy új információ átrendezi a lassan ismerőssé váló, középkori jellegű, varázslattal átszótt és mitikus lények lakta világot. A második részben nemcsak a nagyobb ívű események okoznak gazdag olvasmányélményt, hanem a kifinomult részletek is: **mind a szereplők múltbeli történetének és jellemének színezése, mind a varázslatos világ múltjának, aktuális helyzetének** nyomokban feltűnedező jellemzői.

A *Mesteralvók hajnala* is elérhető e-könyv formátumban is

Kedvenc szavak, kifejezések

vajakosság

good game

a szók dűhe

Ez a te formád, Tótisz.

Címből jóslás: hajnaltól a viadalig

A *Mesteralvók hajnala* cím a mesteralvók, a fantasy világban szentként tisztelt, csodás erejű alakok földi maradványainak ébredésére utal, pedig ilyesmire egyáltalán nem kerül sor az első részben, de a mágikus esemény előkészítésének díszleteibe sem láthat be az olvasó. Csak annyit tudunk, hogy a Tornác nevű világ településeiről sorra eltűnnek a csontszentek, akik hiánya az emberek örületének, egymás lekasabolásának rémképét ébreszti fel.

A *Mesteralvók viadala* már túlmutat az ébredésen, a visszatérésen, és egy elkövetkező, küzdelmes időszakot, háborút jósol.

Elsősorban arra gondolhat az olvasó, hogy azokról a mesteralvókról lehet szó – valamilyen varázslatos módon –, akiknek csontjai eltűntek. A történet azonban igazán meglepő fordulatokat tartogat...

Az első kötet emlékezetes záróképe, hogy Admira és Miló együttes erővel megfejtik az égbe nyúló torony titkát. Az egyetlen élő szentet, Ludovikot, akitől Admira segítséget

remél, nem találják a toronyban, viszont három titokzatos, vak vénséget igen. Az ő hátukra rajzolt kód megfejtésével tudnak a fiatalok továbbhaladni útjukon, de itt derül ki az is, hogy a mesteralvók valódi történetét meghamisították. **A mesteralvók igaz természete válik a második kötet legfőbb kérdésévé:** vajon kinek az oldalán állnak? Talán, meghazudtolva a Mesteralvók Könyvének sorait, a bosszú és harag harcosai ők, vagy valóban a béke hírnökei, ahogyan Admira tanulta. Mi az, amit az eredeti történetből elrejtettek a Mesteralvók Könyvének másolói, és milyen szándék vezérelte őket, kinek az érdekében tették? **Sok kérdés a regény utolsó oldalain kerül megválaszolásra,** köztük az is, hogy Milót ki és miért vezette a Tornácra, és hogy hová tűnt az utolsó élő mesteralvó, Ludovik atya.

Főhősök története(i)

Az első kötetben egymástól teljesen külön halad a három főhős története, csak a végén találkozik Miló és Admira. Miló a Vörös Vadkan fagyos birodalmában esik fogságba előbb, Lupa Voidban, ahol emberevő („kannibálzombi”) sző harapja meg, s ez a kínzó marás, amely áldozatát utolsó fázisban szővővé teszi, végig jelen van a második kötetben.

A szürkegém Admira, aki árvaként nevelkedett a dakorleoni kolostor falai között, a szőlészettel foglalkozó településről indul útnak, hogy eltűnt mesteralvójuk, Ruphus mester szent csontjait felkutassa, s így szabadítsa meg közösségét a várható szerencsétlenségtől. A regény második része sokrétűen árnyalja a fiatal lány karakterét, megtudjuk származásának történetét, kiderül, hogy miért szenved álmatlanságtól születése óta, milyen körülmények között és miért került a kolostor falai közé. Admira, ahogyan a regény többi szereplője, a történet során folyamatosan törekszik önmaga és a nekik szánt szerep megértésére, feladata betöltésére.

Admira sokkal inkább illik a Tornác mitikus világába, mint Milán, aki rövid ideje maga is álmatlansággal küzd, de látszólag

semmi egyéb nem indokolja, hogy a mesteralvók világába keveredjen, ahol életét kockáztató helyzetekben kell helytállnia. **Ez nem az a történet, ahol a hősökről már az elején kiderül, hogy csodás képességeik vannak, és meg kell menteniük a világot valamilyen szörnyű csapástól.** A regény végén megértjük Miló szerepét, de számos út marad nyitva előttünk, hogy továbbgondoljuk a srác történetét. A folytatás adná magát, így még izgalmasabb a nyitva hagyott lezárás.

Vulagrus Pokk úgy jeleníti meg magát előttünk, mint egy korosodó, kicsapongó életet élő, de lelkiismeretes borász. Kissé meglepő, hogy valójában mindössze 34 éves. Talán első ránézésre ő lóg ki a leginkább az ifjúsági regény kereteiből: **nem kamasz, Admirához és Milánhoz képest nincsenek varázslatos képességei.** Arra már az első részben fény derül, hogy múltja köti Admirához, történetük feltárása érzékeny pontokat érint, és a múltbeli, fiatalkori cselekedetek felelősségének vállalásáról szól.

Egy-két szereplős regény? Nope!

A *Mesteralvók* első részében a három főszereplő kerül előtérbe, de ahogy egyre beljebb haladunk az események sűrűjébe, mindhárom karakter köré segítő szereplők

szegődnek, újabbak pedig akadályozni próbálják őket. Útjuk többször találkozik, és mindannyiszor különválnak.

A kortárs ifjúsági irodalomban ritka, hogy ilyen sok szereplő mozogjon egy világon belül, és mégse maradjanak felszínesen ábrázoltak. Az első kötetes Huszti Gergely úgy alakítja a szereplőket, hogy a legellenségesebbek is megérthetővé válnak, a legszimpatikusabbak hiányosságai is feltűnnek.

A szereplők ábrázolása a második kötetben válik igazán érdekessé, hiszen itt a főszereplőket és társaikat már nemcsak saját, hanem valamelyik másik elbeszélő szemszögéből is láthatjuk: Milán számára egészen új a Tornác világa, misztériumát nem érti, de a kezdetleges technológiával jól boldogul; Admira számára viszont Miló az, aki vajákos (varázsló, kuruzsló), idegen fiúként jelenik meg, akinek a beszéde nem egészen érthető, ellenben ügyesen oldja meg a felmerülő kihívásokat.

Nem áruhatom el, hogy a második kötet melyik pontján hangzik el a következő szövegrész, ki meséli kinek, de jól jelzi **a Tornác világában megismert alakok sokféleségét:**

„Egy alternatív világot képzelek el, olyan középkoriasat, de némi mágiával és misztikummal felütve (...). Legyenek benne lepelbe öltözött harcosok, akiket bedrogoznak a háború előtt, egy kis növésű tag, aki kannibálzombikat tart kedvtelésből, egy vallásos rend, ami tévhiten alapszik, repülő csontszentek és óriási elefántok, gyíkemberek és vak csuhások, meg harcos mesteralvók, akiket elüldöztek a népek.”

Kedvenc idézetek

Néhány izgalmas részlettel a regény humorát és nyelvi változatosságát szeretném érzékeltetni, hiszen a karakterek sokszínűsége mellett a megalkotott beszédmodok és egymásra vetített világképek emelik a *Mesteralvókat* az elmúlt évtizedben megjelent ifjúsági regények fölé.

„Mégsem a győzelem jár eszemben, hanem hogy minden hosszú út rövid lépésekből áll, és elég egyszer lépést véteni, hogy végleg tévútra fussunk, és soha ne leljük meg célunkat. Vajon én mikor vettem rossz irányt?”

„Ötlet híján oly üres vagyok, mint olvadás idején a rókalyuk.”

„Gondolataim száz ágra bomlanak, mint cseresznyefa virága tavasz idején...”

„Nem hiszek én sem vajákosságban, sem szerelemben, por, hamu és zsír van szívem helyén, miből szerelem nem fakad, tán szappant főzhetnek belőle, miután elkárhoztam.”

„Csakis akkor tanulunk a nekünk szánt válaszból, ha a helyes kérdést tesszük fel előbb.”

„Nem értem, mikor váltam vöröskeresztes nővérvé, de elfog a vágy, hogy legalább valami jót is tegyek, ha már itt héderlek a jégvarázsban.”

„...majd a szóim felé fordulok, akik mozdulatlanul túrték, hogy az eleség eliszkoljon tőlük: – Nem maradt más hátra. Admira szavát követjük, és elnézünk erre a Korhos nevű helyre, gyertek, báránykaim.”

„Héj, szóókaim! ... olyan bárgyúak, mintha egy komplett birkanyáját örököltém volna egy nemlétező harcsabajszú paraszt nagybátyámtól.”

„Egy törvény sem védi meg azt, ki törvénytelen korban él.”

„– Család vagy asszony vár-e otthon? (...)

– Van családom. Már mint anyámon kívül van egy húgom. És talán a Briginek is fogok hiányozni, ha soha nem jutok haza... egy kicsit biztosan.

– Ez asszonyi név?

– Inkább lány.

– És legalább takaros fehérnép? – kérdem tőle.

– Ja, így is mondhatjuk – feleli.

– Harcos hiúz természet, vagy éppen szelíd, akár egy őzgida?

– A gidától elég távol áll, meg amúgy sem szoktam állatokhoz hasonlítani.

– Szereted?

– Hát... – sóhajt fel –, fogalmam sincs, valójában mit érzek, de ha ilyen egy távkapcsolat, akkor a szerelem egy nagy kicseszés.

– Furákat szölsz, de hidd el, szép dolog az, csak elintézetlen szívügyed ne légyen soha (...).”

Vályogvetés, tapasztás

Vályogvetéssel általában a mesterség nélküli cigányok foglalkoznak. Az első világháború után egészen az 1950-es évekig – főleg vidéken – szinte kizárólagos építőanyagként használták a vályogot (*valyki*). Készítése – bár az egyik legnehezebb fizikai munka – egyszerű és jól fizető tevékenység. A vályogvetéshez legjobb a szikes talaj. A vizet hozzá a talajból nyerik: négy-öt méter mély kutat ásnak, jobb esetben a bőséges tavaszi-nyári esők alkalmával is felgyűlhet esővíz a gödrökben. A vályogot nyáron vetik, júliusban-augusztusban, legkésőbb szeptemberben, amikor kellő szárítóereje van a Napnak. Az őszt és a telet a vályog behordva, tető alatt tölti, várakozva a tavaszi építkezés elkezdésére.

Nem napszámban kell érte megdolgozni, hanem a vályog ezre után alkudnak meg a bérre. Például 1963-ban ezer vályogot az akkori árban 150 lejért vetettek, 1974-ben már 300 lejért és egy liter pálinkáért. A vályogvető család nem csak a lakhelyén vállalt munkát, hanem más településen is. Erről így vall az egyik családfő: „Tavasszal felpakoltuk a családot, puját, és mentünk egész őszig. Csak az üdösek maradtak itthon.” A vályogvetéshez általában két ember szükséges: a vető és a tömő. A munkában a gyerekek is részt vesznek. Keverhetik, lábbal tapossák a vályogtégla alapanyagát, és szárításkor a forgatást is rájuk bízják. Egyik adatközlő cigány asszony így emlékszik vissza: „Én még puja vótam, oszt elő kellett nekem kiszíteni a sárt a vājoghhoz. Anyámék hajnalba kikütek. Nem is ettem, nem is ittam. De mire kijöttek, má meg kellett legyen.”

A munka a vályoggödör megásásával kezdődik. A földet nem dobják ki a gödörből, hanem vizet eresztenek rá. Jól átdolgozzák, majd kétszer-háromszor átkapálják. A vető bevillázza a töreket, pelyvát (apró szalmát) a gödörbe. A tömő előbb átkapálja a sárral, majd megtapossa. Ezt a műveletet metzelen lábbal végzi, így jól érzékeli a sár állapotát, ugyanis nem lehet darabos, nem tartalmazhat földgöböket, idegen anyagokat (kő-, vas- vagy fadarab stb.). Az így átdolgozott sarat pihenni hagyják. Ezalatt előkészítik a vetőket és a vetőhelyet. A vetőket vízbe teszik, megtisztítják, a kivetendő vályog helyét felseprik, majd finom homokkal, esetleg törekkkel, szalmával behintik.

A pihentetés után elkezdődhet maga a vetés. A vetőt be nedvesítik, és kevés szalmával vagy törekkkel meghintik, így a vályog könnyebben kicsúszik. Először csak félig töltik meg, hogy az alsó sarokba is jól be tudják nyomkodni. Ezután teljesen

megtöltik a vetőt, majd vizes kézzel lesimítják a te tejéről a fölösleget. A vetőhelyhez viszik és hirtelen mozdulattal kiborítják. Az elkészült vályogtégla egymás mellé kerülnek, csupán kis hézag marad köztük. A kivetett vályogokat négy-öt napig szikkasztják a napon, közben forgatni kell, hogy minden oldala egyenletesen száradjon. Tíz-tizenhárom nap után már gúlába lehet rakni. Egy gúlába száz vályog kerül, ez megkönnyíti a számolást. A felső darabokat úgy helyezik el, hogy eső esetén is védjék az alsókat.

A vetőt (módlát) gyalult fenyődeszkából készítik, csaposan egymásba illesztett oldalakkal, fenéktalpakkal. A fenekén öt-öt kerek lyuk van, hogy a felesleges víz ki tudjon folyni. Az átlagos vályogméret 32x15x12 cm. Régebben készítettek kétszer ekkora vályogtéglaakat is, hátrányuk, hogy sok sár kellett hozzájuk, kivetéskor nehezebb volt őket messzebbre elhordani. A normál méretű vályogvetéshez használhatnak egyes, kettes és négyes vetőket. A legelterjedtebb a kettes, ezzel két ember naponta 1200–1500 vályogot tud kivetni. A vető készülhet fémből is, négy oldala van, és a két végén füle. Ilyenkor a sarat kell odavinni, ahol a vályogot kivetik. A földre szalmát szórnak, és vetőt ott helyben tömnek meg, majd a fémkeretet felemelik, és a vályog ottmarad. Ehhez elegendő egyetlen dolgozó ember, ő tömíti a sarat és veti is ki a vályogot. Mellette egy edényben, amelybe a vályogvető belefér, víz van, hogy nedvesen tartsa a formát. Gyorsan lehet dolgozni, ha a sár mindig kéznél van. Ezzel a módszerrel a vályog ott szárad ki, ahol elkészül.

A régi házak építésénél vályogot használtak. A vályogfalat csak tapasztani lehet, malterozni nem. Hogy a vályogfal is malterozható legyen, és a falon vakolatdíszeket is lehessen készíteni, a vályogot fedő tapasztásba kődarabokat vagy cserepet, téglát tesznek, de ennél jobb módszer, ha dróthálót feszítenek ki a falra, és szegekkel több helyen odaerősítik. Ezt aztán malterrel lehet vakolni, előbb durván, aztán finomabb anyaggal simítani. A vályogházak úgy is épülhetnek, hogy egy sor téglára egy sor vályogot raknak. Ebben az esetben is sárral

kötik össze a vályogokat, illetőleg a téglákat, a fugákat is sárral tömök be. A tapasztás kívül és belül is pelyvás sárral történik, amibe lóganét kevernek, hogy sima legyen.

Mivel a vályogvetés csak idénymunka, az ezzel foglalkozó cigányoknak az őszi és téli időben nincs keresetük, igen nehezen élnek. Aki hosszabb ideig ezt a munkát végzi, annak a keze, lába „kiázik” a hideg víztől, majd kérges lesz. A lábak a sok taposástól ráncosodnak, az ízületek megbetegednek.

A tapasztáshoz a szalmatörek és a homokos föld a legjobb hozzávaló, ehhez még ló- és marhatrágya is szükséges. Vízzel összedolgozva, jól átkapálva, illetve -taposva nyeri el a sár a megfelelő formát; könnyen munkálható, tapad, kevésbé repedezik. Eldolgozás előtt a falat meglocsolják vízzel, a már előkészített sárból kisebb gombolyagokat készítenek, és kézzel

„rácsapdossák” a falra, majd egy deszkával elsimítják, simára egyengetik. Ezt követi a tulajdonképpeni mázolás, kb. ujjnyi vastagon sok marha- vagy lótrággyával kevert sarat kennek a falra, és vizes ronggyal elmazolják. Száradás után szinte üvegeissé válik a fal felülete. Végül jöhet a meszelés. A háztapasztáshoz a legmegfelelőbb évszak a nyár, télen könnyen megfagy a sár.

(Felhasznált forrásmunkák: Rostás-Farkas György – *Ősi cigány mesterségek és foglalkozások (Le romenge butya)*. Budapest, 2000. *Hagyományos roma mesterségek a határ menti régiókban*. Türr István Képző és Kutató Intézet, Nyíregyháza, é. n.)

Cigány közmondások

Na asaresz e bengesz, ke uravela opre ando dévleszke gada! – Ne dicsérd az ördögöt, mert angyalruhába öltözik.

I butyi kaszavi j, szar o vurdon e graszteszke. – A munka olyan, mint lónak a szekér.

O Del dela tut kodo, so tuke drago si: so tut na del a Del, kodo naj tuke drago. – Isten megadja azt neked, ami neked kedves, amit Isten nem ad meg neked, az neked nem kedves.

Baxtalo manush si kodo, kaske lashoj lesko nyamo. – Szerencsés ember az, akinek jó rokonsága van.

Jek dej thaj jek dad, but shavore; kadij le romengi zor. – Egy anya, egy apa, sok gyermek; ez a cigányok erénye.

Shaveske kade inker tut sar shavo, dadeske inker tut kade sar dad. – Fiúnak viselkedj fiúként, apának apaként.

(Forrás: Bari Károly – *Régi cigány szótárak és folklór szövegek I–III*. Hagyományok Háza, Budapest, 2013)

Nyomozás a motiváció után

A februári félévzárás kiakasztotta a diákjaimat – de nem úgy, mint általában. Nem tudtak összpontosítani a drámajátékokra sem, mindentől röhögőgörcsöt kaptak, amikor viszont az elmúlt hetükről kérdeztem őket, főképp a témazárók és feleletek kerültek szóba. Kíváncsi lettem a helyzetre, ezért elkezdünk közösen gondolkodni a témáról, és kiderült, hogy a csoportom felének romlottak a jegyei az elmúlt egy évben.

Kit okolhatunk ezért? – kérdeztem tőlük. Az iskolát, a tanárokat, a családjukat, a lakásfelújító szomszédokat? Netán saját magunkban keresendő a probléma? Persze, nem szeretném kifecsegni őket, ezért inkább egy kis filozofálásra hívlak titeket.

Itt a tavasz, rügyeznek a fák, süt a nap – keresve se találhatnánk megfelelőbb időpontot ahhoz, hogy megvizsgáljuk és felkutassuk rég nem látott motivációkat!

A *motiváció* szó a latin eredetű 'movere' igéből származik, amelynek jelentése: mozogni, mozgatni. *Amikor erről elmélkedtem, összefüggést véltem felfedezni a téli punnyadtság és az*

ilyenkor általános motivátlanság között. Talán ha gyakrabban mozgatnánk meg berozsdásodott tagjainkat, több életkedvünk is lenne? No de térjünk vissza a tudomány kitaposott ösvényére.

A motiváció érdekes dolog, kevés embernél terjed ki ugyanis az élet minden területére. Felmerül hát a kérdés: *miért tudunk az egyik cselekvésre hatalmas erőt kifejezni, ha más céloktól viszont elmegy az életkedvünk is?* (Lásd például focizás kontra fizikafelmérőre való tanulás.)

Ahhoz, hogy a belső motivációinkra rálássunk, hívjuk segítségül a Maslow-piramist. Az elmélet arról szól, hogy általában a piramis alsó szintjein szereplő igényeket részesítjük előnyben. Ha belegondolunk, logikus, hogy éhesen, kialvatlanul, levegőtlen térben nem fogunk tudni megfelelően összpontosítani. Természetesen a dolog összetettebb és személyenként is változó, mégis érdemes alapként tekinteni rá.

Kamaszkori „önmozgósítás”

Tudtad, hogy nagyjából annyi alvásra lenne szükséged, mint kisbabakorodban? Ráadásul az egész hormonháztartásod felborult: az alvást segítő hormonok termelődése csak később kezdődik a nap folyamán, ezért könnyedén fennmaradsz későig, reggel pedig kialvatlanul ébredsz.

Nem csupán a tested, a tudatod is változik. Úgy érezheted, megannyi dolgot kéne rendbe tenned bensődben: újraértelmezni önmagad, a baráti kapcsolataid, újra és újra lejátszani magadban, mit mondott a „crush”-od (és vajon mit gondolhatott, amikor azt mondta, hogy...).

Jogosan mondhatod magadban szüleid „hegyi beszédeire”, hogy kisebb gondod is nagyobb most, mint a tanulás – hiszen olyan érzelmi hullámvasúton ülsz, amihez képest a japán Steel Dragon 2000 a maga 2470 méter hosszával és majd' száz méter magasságával is csak bakfitty.

Ha legközelebb valakit felhúzol, takarózhatsz azzal, hogy épp komoly változások mennek végre a limbikus rendszeredben – ez az agyterület szabályozza az ösztönös viselkedésmintákat (jó esetben, ugyebár).

Motiváció világjárvány idején

Az egyik diákom szavait idézem: „Mindenki a COVID-ot és az online oktatást okolja azért, hogy romlanak a jegyeink, de szerintem ez nem igaz. Nem lehet egy helyzetet okolni, és magunkat felmenteni.” Ha folytatnám a filozofálást, biztosan indokolnám, miért vélem úgy, hogy az igazság valahol félúton lehet. De

ezzel olyan hű, de sokra nem mennél, ezért inkább néhány gyakorlati tanáccsal zárom soraim:

Avass be másokat a céljaidba!

Így motiválhatnak téged, követhetik a fejlődésed, esetleg csatlakozhatnak is hozzád. Még jobb,

Maslow szükséglet-piramisa

Ha pedig szeretnél egy igazán inspiráló embertől tanulni, nézd meg a *The last dance* című minisorozatot. A lányokat se tántorítsa el, hogy a tíz rész a Bulls világhírű kosarasáról, Michael Jordanról és csapatáról szól, hiszen ennél jóval több van benne. Ha nem hiszitek, járjatok utána!

ha a legjobb barátoddal közösen tűztök ki kihívásokat magatok elé: havi egy kihívás (például: olvass el egy könyvet), mozogj heti kétszer, Duolingózz mindennap negyedórát, édességmentes hét... persze az elmaradhatatlan díjjal a verseny végére.

A tippet ezúton is köszönöm D. Hanna tiniDráMás diáknak.

* Írd le a célod!

Azzal, hogy leírod, valahogy kilép a vágyálmok közül, megvalósíthatóvá válik.

* Miután megfogalmaztál egy nagyobb célt, **bontsd le kisebb lépésekre**. Ha azt mondod például, hogy szeretnél jobb tanuló lenni vagy egészségesebben élni, ezek nem megvalósíthatók egyben és egyből, mivel túl távoliak, megfoghatatlanok így. Ha például vesszük a tanulást, lebonthatod a kitűzött célt tantárgyak szerint vagy elérendő jegyekre.

* Továbbgondolva végigveheted, hogy ehhez **mit kéne tenned napi szinten**, milyen eszközökre lehet szükséged, azokat hogyan szerezheted meg stb. Ezek a kisebb célok sokkal jobban értelmezhetők az agy számára, így a megvalósíthatatlanra való törekvés helyett az apróbb célok elérése sikerélménnyé válik (igen, néha nyugodtan vállon veregetheted magad azért is, ha felkeltél az ágyból!). * Végül a legfontosabb: az első lépést tedd meg ma! Mindnyájan tudjuk, hogy a halogatás a célok elérésének legnagyobb ellensége.

A Szín-téren:
Arie
van 't Riet
holland művész

Aki a bőr
alá bújva
mutatja
meg,
mit lát

Röntgengépekkel dolgozik, hogy ámulatba ejtsen meg-hökkentő és egyben gyönyörűségees természetkép-átvilá-gításaival. Gyermekként a biológia és a fizika vonzotta, egy tanár és annak előadásmódja, a tantárgyak iránti tisztelete és szeretete kedveltette meg vele ezt a világot egy életre. Ké-sőbb tudós kutatóként dolgozott egy kórházban, ahol rönt-genfelvételeket készítettek. Egyik barátja arra kérte, hogy világítsanak át egy festményt. És működött!

nem láthatunk. A természet hihetetlen szépségé-nek és csodás összetettségének rabjává vált.

„BIORÁMA: TERMÉSZETI KÉP
NÖVÉNYEKKEL, VIRÁGOKKAL,
ÁLLATOKKAL.”

„REMÉLEM, KÉPEIM HATÁSÁRA MEGNŐ
MAJD A TERMÉSZET, FŐLEG AZ ÁLLATOK
IRÁNTI TISZTELET.”

Később biorámákkal kezdett el „szórakozni”, kiszínezett pár felvételt, és észrevette, hogy a röntgenfilm mennyire érze-kenyen és részletgazdagon adja vissza egy-egy növény erezetét, vonalait, formáját vagy az állatok csontvázát, tollzatát, azo-kat a belső dolgokat is, amelyeket szabad szemmel, a fény által

Munkamódszere egyszerű: felépíti, beállítja a természeti képet és átvilágítja. Nincs digitális utómunka, nem ollóz, nem illeszt, nem piszmog. A természet tisztelőjeként nem tesz ki élő állato-kat a sugarzás hatásainak művészete kedvéért. Állatboltban vagy balesetben kimúlt, útszéli kisál-latokkal dolgozik, néhány képen látszanak is ezek a nyomok. Ezért nem működnek a kitömött álla-tok, mert minden kitűnik átvilágításkor, minden idegen anyag, ami rejtve van. Annyit azért elárul, hogy különböző anyagok más erősségű sugárzást igényelnek, például egy szitakötő vékony szárnyát

a csigaházak pontos, éles vonalúak lettek, míg a testek halványak, elmosódottak.

Képrögzítési eljárása hasonlít a fotogramhoz, ahol szintén kamera nélkül készül a végtermék. Néhány percig sugarazza, aztán sötétkamrás labor-munka következik, majd az analóg film szkennelése, átfordítása pozitívba, színezés itt-ott, és kész, ennyi a művészet! Lepkék, teknőcök, szitakötők helyezkednek el a virágok körül, madarak, kígyók, gyíkok, békák, kaméleonok kerülnek a kompozícióba. Fontos számára a szín is, néhol színez. Azt mondja, azért, hogy kívül-belül is lássunk. Egyelőre itt tart, de nem áll le, hiszen kutató alkat. 3D-ben, mozgó biorámákban és nagy méretekben gondolkodik. Majd bizonyosan megmutatja, hová fejlődik komoly játéka!

kevés ideig kell átvilágítani, viszont egy kő, csont vagy fadarab keményebb, tömörebb anyag, azt hosszabban teszi ki a sugárzásnak. Ilyenkor, ha egy felületen két különböző vastagságú anyag van, a vékonyabbakat egy idő után kitakarja. Egyszer élő csigákkal is próbálkozott, nagyon rövid ideig sugározta őket, nem sérültek, és szép lett a végeredmény,

Reneszánsz kori Madonna-ábrázolások növényei

A firenzei Portinari oltárképen a búzakéve Jézusra mint az élet kenyérére utal, a fehér liliom Mária ártatlanságát, a tűzliliom Krisztus vérére, a harangvirágok a megváltást, a szegfűk a keresztre feszítés szegeit jelképezik (Hugo van der Goes: *Jézus születése*, 1475, részlet)

A középkori kalászos Madonna-ábrázolásokon a Krisztus testét és kiontott vérére jelképező búzakalász, illetve szőlő az Oltáriszentség szimbólumai (Sandro Botticelli: *Eucharisztikus Madonna vagy Madonna a gyermekkel és anygallal*, 1470)

Szűz Mária kertjének reneszánsz kori ábrázolásain az apró virágok (százsorszörpök, ibolyák) a Szűzanya szerénységét és alázatosságát, illetve a reményt és a megújulást jelképezik (Giovanni di Paolo: *Az alázatosság Madonnája*, 1442)

A selmecbányai oltárképen az írisz a szepplőtelen fogantatást, a pünkösdi rózsa Szűz Máriát, a szamóca öt fehér szirma Krisztus sebeit, piros bogyója a vércseppjeit jelképezi (M. S. mester: *Mária és Erzsébet találkozása*, 1506)

A középkori Madonna-ábrázolásokon a hármas levelű eper a Szentháromság szimbóluma, a virágkoszorú a mennyek királynőjének koronája (Felső-rajnai mester: *Mária és a gyermek Jézus eprek között*, 1425)

A Madonnát az Énekek énekének virágoskertjére emlékeztető rózsalugasban ábrázoló képeken a fehér rózsák az istenanya tisztaságát, a vörösek a szeretetét jelképezik (Sandro Botticelli: *Madonna az alvó gyermekkel*, 1490)

A gránátalma az antik művészetben a termékenység és a halhatatlanságot, a keresztény művészetben a feltámadást és Mária kegyességének bőségét jelképezi (Fra Filippo Lippi: *Madonna a gyermekkel*, 1452)

Az Ószövetségben a bűnbeesést jelképező alma a keresztény művészetben a megváltás és a bűn legyőzésének szimbóluma lett (id. Lucas Cranach: *Mária a gyermek Jézussal és Keresztelő Szent Jánossal az almafa alatt*, 1530 körül)

A reneszánsz kori ábrázolásokon a Szűzanya vagy Jézus kezében tartott szőlőfürt a bőség, a jólét, az öröm, az újjászületés és a feltámadás jelképe (Daniel Fröschl: *Madonna a gyermekkel és szőlővel*, 1600 körül)

A Biblia növényei

A növények teremtése Ferenczy Noémi falikárpitján (*Teremtés*, 1913, részlet)

A Biblia legtöbbször említett fája, a libanoni cédrus – a jeruzsálemi templom, illetve Dávid és Salamon király palotájának építőanyaga – a méltóság és a hatalom szimbóluma

A Kivonulás könyve szerint a lélek halhatatlanságát jelképező akác kemény és tartós fájából készült a frigyláda és az első izraeli templom, a szent sátor váza és áldozati oltára

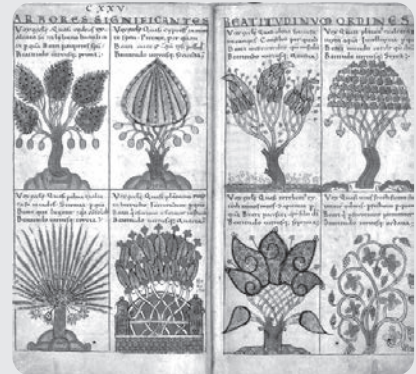
Füvek, fák, gyümölcsök

A Mózes első könyvében leírtak szerint Isten a teremtés harmadik napján teremtette meg a földet és a növényeket: *a füveket, melyek magvakat hoznak, és a gyümölcsfákat, amelyek gyümölcsöt teremnek.*

A Szentírásban név szerint említett, 200-nál több növény vagy az egykori Izrael síkságain, domb- és hegyvidékén volt őshonos, vagy távoli országokból, az ókori karavánutakon jutott a bibliai tájakra. Vannak köztük gabonafélék (búza, árpa, rozs, köles), gyümölcstermő és más haszonnák, vadvirágok, zöldségek, fűszerek és gyógynövények. A Biblia-kutatók előfordulásuk gyakoriságát is tanulmányozták, megállapítva, hogy leggyakrabban a búza szerepel, amelyet a szőlő, illetve az Isten ajándékának tekintett len követ, amelyből vásznat szőttek és a testápolásra, faanyagok kezelésére használt lenmagolajat sajtolták.

Házépítésre és használati eszközök készítésére alkalmas haszonnfa volt a cédrus, az akác, a fűz, a tölgy és a tamariszkusz. A legfontosabb gyümölcstermő fáknek a datolyapálmát, az olaj-, a füge-, a gránátalma-, a dió- és a mandulafát tekintették, ezek gyümölcsei a bőséget és a jólétet is jelképezték.

Számos utalás történik zöldségekre (hagyma, fokhagyma, bab, tök, uborka), fűszerekre (sáfrány, babér, majoránna, fahéj, mustár) és gyógynövényekre (zsályá, ricinus, menta, üröm). A vadvirágokat és a töviseket (pipacs, búzavirág, bojtorján) a Biblia többnyire csak füvekként vagy gynomokként említi.

Középkori kódex illusztrációja a nyolc fáról, amelyek Jézus tanítása szerint a boldogságot jelképezik: cédrus, ciprus, pálma, rózsza, olajfa, platán, tölgy és szőlő (St-Omeri Lambert: *Liber floridus* – *A virágok könyve*, 1120)

A Heródes elől menekülő Szent Családot tápláló datolyapálma leveleinek fontos szerepe volt a zsidók vallási szertartásain és a Jézus jeruzsálemi bevonulásához hasonló örömnünnepein

A Biblia neve is növényen, a papiruszsással hozható kapcsolatba, amelyből a Szentírás rögzítésére használt papirusz készült (pontosabban Búblosz föníciai kikötővárossal, ahonnan azt a Föld minden tájára szállították)

A Számok könyvében leírtak szerint, az ígért földjéhez közeledve, Mózes kémeket küldött Kánaán felderítésére, akik hatalmas, a föld gazdagságát jelképező szőlőfürttel tértek vissza

A középkori ábrázolásokon a jó és a gonosz tudásának Paradicsomkertben álló fája gyakran jelenik meg füge- vagy pálmafa (ritkábban gránátalma) alakjában

Az Ó- és Újszövetségben egyaránt szereplő, ecset készítésére kiválóan alkalmas, apró levelű, fehér virágú szíriai szurokfű a bibliai időkben a megtisztulás és a kegyelem közvetítésének eszköze volt

A botanikusok szerint a lángoló, de el nem hamvadó túskebokor, amelyben az Úr Mózesnek megjelent, vadszeder lehetett (csak Károli Gáspár fordításában változott a mi vidékünkön elterjedt, de Izraelben nem honos csipkebokorra)

Isten – Mózes könyveiben leírt – parancsai a termőföld pihentetését is szolgálták: *az Úrnak szombatján szántóföldedet ne vedd be, és szőlődet meg ne metszd* (szőlőszüret egy középkori kódexben)

Isten parancsait közvetítő növények

Miután Isten saját képére megformálta az embert, kertet ültetett számára, hogy gondozza azt: *Nektek adok az egész föld színén minden maghozó növényt, és minden fát, amelynek gyümölcse van: mindez legyen a ti eledeletek.* Az egyetlen gyümölcs, amelynek elfogyasztását szigorúan megtiltotta, a tudás fájának termése volt.

A Szentírásban gyakran csak füvekként vagy gyomokként említett, köztük Istennek az Ószövetség könyveiben leírt (Mózes által közvetített) parancsaiban szereplő, rövid életű virágok és tövisek azonosítása évszázadokon át képezte vita tárgyát.

Az idők során a jó és a gonosz tudásnak paradicsomi fáját és annak tiltott gyümölcsét is különbözőképpen képelték el és ábrázolták. A héber Biblia gyümölcsöt említ, ami egyaránt lehetett füge, gránátalma, datolya stb. Almának Szent Jeromos nevezte először, mivel a latin *malus* szó gonoszt is, almát is jelent.

Az égő csipkebokor, amelyben az Úr a Hóreb hegyén Mózesnek megjelent, a botanikusok szerint szederbokor vagy akáciacserje, a sokat vitatott égi manna pedig a tamariszkusz megszáradt mézgája lehetett.

A Kivonulás könyvében említett, izsópnak fordított növény, amelynek bárányvérbe mártott köteggel a zsidók az Úr parancsára ajtóik félfáit és szemöldökfáit bekenték, hogy elkerüljék az egyiptomiakat sújtó tizedik, legsúlyosabb csapást (az elsőszülöttek halálát), feltehetőleg az Izraelben vadon termő szíriai szurokfű volt.

A vándorlás első évében Isten az egy éjszaka alatt kizöldülő, virágot hajtó és gyümölcsöt termő mandulaág csodájával tudatta akaratát, miszerint Áron (Mózes testvére), majd az ő utódai legyenek a zsidók főpapjai

A zsidókat a negyven éven át tartó vándorlás idején tápláló mennyei manna – feltételezés szerint – a mannacserjének is nevezett tamariszkusz megsebzett kérgéből folyó édes nedv beszáradt formája volt (Biblia-illusztráció, 1400 körül)

Az egyetlen éjszaka alatt árnyékot adó fává növő és másnapra kiszáradó (a fordításokban tökké, illetve uborkává változott) növény, amellyel az Úr mások szenvedésének megértésére figyelmeztette Jónás prófétát, ricinusfa lehetett

A Jótám példázatában szereplő olajfát – amelynek gyümölcséből a világításra, étkezésre és sebek gyógyítására használt olajat sajtolták – Pál apostol a zsidó néphez hasonlította

A békét, bőséget és Izraelt jelképező fügefa már elültetésének évében kivirágzik, és a második évtől szinte folyamatosan termi édes, tápláló gyümölcsseit (14. századi miniatúra)

A fák fölötti uralkodást vállaló túskebokor azt mondta: *Jertek, húzódjatok árnyékomba, mert ha nem úgy lesz, akkor tűz csap ki a túskebokorból, és megemészti Libanon cédrusait!*

A példabeszédek növényei

Növényekkel kapcsolatos Jótámnak az Ószövetségben, a Bírák könyvében leírt példázata, amely szerint egyszer a fák elhatározták, hogy királyt választanak. Az olajáért tisztelt olajfa, az édes gyümölcsöt termő fügefa és az embereket öröme derítő mustot adó szőlő nem vállalta a tisztséget. A királysággal járó hatalom elfogadására csak a leghitványabb növény, a túskebokor vállalkozott, hogy felégethesse és önmagához hasonlóan terméketlenné tehesse Izrael földjét.

Jézus életének eseményeiben és példabeszédeiben számos növény kapott fontos szerepet, és kettő közülük: a gabona és a szőlő – kenyér és bor alakjában – Jézus testévé, illetve vérévé magasztosult.

A János evangéliumában leírtak szerint Jézus szőlőtőhöz hasonlítva önmagát, amelyről Isten lemetszi a terméketlen szőlővesszőket.

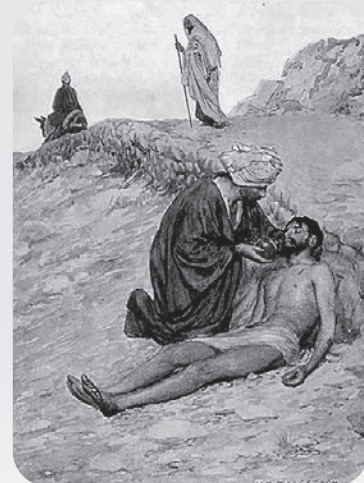
A magvető példázatában az elszórt magok Isten igéjét jelképezik, a termékeny földben új életre kelő szemek pedig az Isten tanítását befogadókat. A növényi származékokkal gyógyító irgalmas samaritánus példázata a szeretetre, a bajba jutottak megsegítésének fontosságára figyelmeztet.

A szántóföld és a konkoly példázatában a tiszta búza az igaz embereket, az ellenséges szándékkal elhintett, tűzre vetendő konkoly a hitetleneket, Isten törvényeinek megszegőit jelenti.

A virágok közül az egyetlen, amelyet (a Hegyi beszédben) Jézus név szerint említ, a liliom: *Figyeljétek meg a mezei liliomokat, hogyan növekednek.*

A magvető példázatában Jézus az útszélre, a köves talajba és a szűrős bogáncs közé hulló magokat azokhoz hasonlítja, akik meghallgatják, de nem követik Isten tanítását, a jó földbe hullva termést hozó szemeket pedig az Isten parancsait betartókhoz

Az irgalmas samaritánus sebeire bort és olajat öntve viselte gondját a más népcsoportoz tartozó, ismeretlen, véresre vert embertársának, akin sem a pap, sem a lévita nem segített

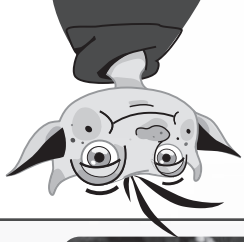

A mustármag példázatában a legkisebb magból kikelt, magas fává nő, árnyékot adó, lombjai közt a madaraknak menedéket nyújtó vetemény Isten országának szimbóluma

A búzaföld és a konkoly példázatában az ellenség által vetett, búzához hasonló növény – feltételezés szerint – a mérgező, bódító hatású konkolyperje (szédítő vadóc) volt

A Károli Bibliában szereplő, a bibliai időkben a Szentföldön nem virágzó rózsza (a botanikusok szerint) a júliustól szeptemberig nyíló, jerikói rózsának is nevezett mályvacserje lehetett

A Szentföld legszebb vadvirágai közé tartozó, illatos fehér liliom az ókortól a menyasszonyok koszorúit díszítette a tisztaság és az ártatlanság jelképeként

A nárdus (a Himalája hegyein őshonos Jatamansi) illatosítóként és gyógyításra használt olaját gyökeréből és összecsavart hajfűrtre emlékeztető szárából sajtolták

Az Énekek énekének szerelmespárja: Salamon, Izrael harmadik királya és Szulamit, az egyszerű, vidéki leány (Reich Károly illusztrációja, 1976)

Az Énekek énekének növényei

A legtöbb utalást a Szentföld növényeire az Énekek énekében találjuk, amelynek szerzője (a hagyomány szerint) Salamon király volt. A lírai költeményben a vőlegény (Salamon) és a menyasszony (Szulamit) felváltva meséli el egymásra találásuk történetét, magasztalva társuk szépségét és tiszta szerelmüket.

A Sárón rózsája (nácisza) vagyok én, a völgyek lilioma – mondja Szulamit, aki szerelmesét ciprusfűrthöz hasonlítja, illetve almafához az erdő fái közt. (Sárón Palesztina északi részének fűvel és virágokkal borított síksága.)

A férfi mátkája termetét pálmafához hasonlítja, ajkait liliomokhoz, illatát az almáéhoz, arcát drága füveknek illatos palántákat nevelő táblájához, őt magát pedig tövisek közt virágzó liliomhoz, majd gránátalmát termő kerthez: *Paradicsomkert nőtt rajtad, gránátalmákkal, édes gyümölcsökkel, ciprusokkal, nárdus és sáfrány, illatos nád és fahéj, tömjénfákkal, mirha és áloé, sok drága balzsammal.* (A versben szereplő aloét, mirhát és tömjént az ókortól a vallásos szertartások során használták, a gyógyhatású illatos nád pedig a szent kenet összetevője.)

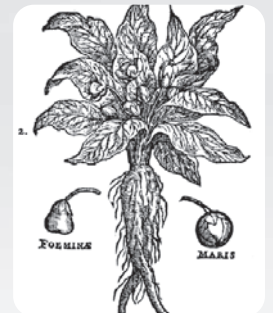
A vers egyik utolsó fejezetében a lány gyümölcsöskertjébe hívja kedvesét: *Menjünk korán a szőlőkbe, nézzük meg, fakad-e a szőlő, virágoznak-e a gránátalmafák. Ott ajándékozzlak meg szerelmemmel. A mandragórák illatoznak, ajtónk előtt ott a sok édes gyümölcs, van friss, van aszalt is: szerelmesem, neked tartogattam!*

A gránátalmafa szeretetet és termékenységet jelképező virága és sokmagvú gyümölcse az Énekek énekében a menyasszony szépségének szimbóluma (14. századi miniatúra)

A Bibliában többször említett aloé törékeny szárú cserje, amelynek gyantáját illatosítóként, gyógyszerként és a balzsamozó kenet összetevőjeként használták

Az emberi alsótestre emlékeztető gyökerű, az ókortól szerelmi varázsszerként ismert mandragóra a bibliai történetek szerint a gyermekáldásban segítette az asszonyokat

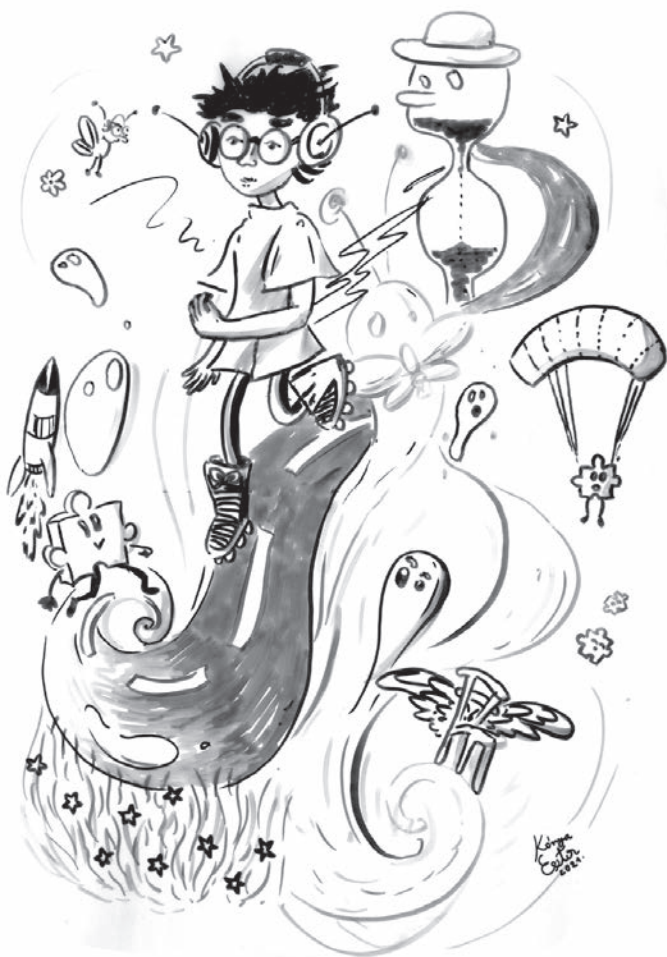
Ahol a székek szárnyra kelnek

Idegen országban, idegen város postahivatalában állunk sorban. Meglepően hosszú a sor, és még meglepőbbben lassan halad. Rácsodálkozunk arra, hogy van az otthoni postai rendszerrel is nehezebb, de egy idő után a fiam megunja a rácsodálkozást. Hazakérezkedik. Már indulna is, de még megkérdi: hogy is jutok innen haza? Ezen a szállásunkat érti. Mész egyenesen előre, felelem, és ott, ahol a kirakatban látsz egy széket nagy szárnyakkal, jobbra fordulsz. Onnan már emlékezni fogsz. Nagy szemeket mereszt rám, aztán bólint és elindul.

Én, miközben még bő fél órát egymagamban ácsorgok, hogy elpostázhassak egy képeslapot a szüleimnek, azon gondolkodom, hogy egy szülő soha nem adhat tökéletes útbaigazítást a gyermekének, csak elég jót vagy valamennyire használhatót. Hiszen azt, amit a szülő élt, a gyermek, amire felnőtt lesz, már nem fogja élni. Erdélyben a mai gyermekek többsége milliomos – ahhoz képest, hogy mi, akik a hetvenes, nyolcvanas években voltunk gyermekek, mit birtokoltunk. Millió játék, plüss, könyv, édesség, tábor, kirándulás, lehetőség van a birtokában. Ahhoz képest, hogy mi heti egyszer láttunk tíz perc rajzfilmet, neki a virtuális világ végtelenjéhez van hozzáférése. Egy teljesen más világban élnek ma a gyermekek és a fiatalok, mint a szülők, nagyszülők éltek az ő gyermekkorukban.

Amikor a gyermek a szülőktől várja a választ, tökéletes feleletet vár, tökéletesen biztatót, segítőt, támogatót, biztosságot adót. Te, aki ezeket a sorokat olvasod, talán már nem a szülőktől, már nem is a tanáraidtól, hanem a barátaitól vagy netes felületektől várod a választ, de lényegében ugyanezt keresed, hogy valaki mondja meg végre: erre biztos, erre menj. Időnként a felnőtt is csak annyit tud tenni, hogy azt mondja, ott, a sarkon, a kirakatban, ahol a székek nagy szárnyak vannak, fordulj jobbra. Onnantól magadtól kell boldogulnod.

Onnantól magadtól kell boldogulnod. Ez egyszerre ijesztő és felszabadító. Ijesztő, mert senki nem tudhatja, mi van a

sarkon túl. Az utca lehet ugyanaz, de a váratlan hirtelen újra is rendezheti. Felszabadító, mert végre nem érzed a hátadban a szülő vizslató, aggódó, szűrő, elváró, kételkedő tekintetét, és a sarkon túl már úgy mehetsz, ahogy neked jólesik. Lehet, azonnal leveded az utált pulóvert. Lehet, hogy ugrándoza méssz. Lehet, hogy kockáztatsz, elhagyod a már ismert utat, és egy kis kitérőt teszel, hogy felfedezd, ott mi van. S miközben ijedtboldogan járod az utad, talán észre sem veszed, hogy a szárnyak aranyozottan fénylenek, amikor a magasban lobogsz, és fáradt tested alá váratlanul kerül szék, amikor megszusszansz.

Barlangok mélyén barangolva

Elég rég nem túráztunk itt, a Cimborá hasábjain, ideje lenne kimozdulni egy kicsit. Arra gondoltam, hogy egy különleges, csodaszép világba kalauzollak benneteket: látogassunk barlangot!

Akinek szerencséje van, tud a települése közelében kisebb-nagyobb barlangról, akinek nincs, az máris szaladhat az állomásra vonatjegyért. Vagy beszéljete szüleitekkkel, az autó is sok helyre el tud vinni.

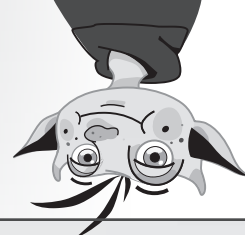
Ha az ország egyik legszebb, legérdekesebb barlangját, a Medve-barlangot szeretnétek felkeresni, akkor lelőhelyét, a Bihar megyei Kiskoh települést kell bepötyögni a keresőbe. A viszonylag fiatal barlangban (1975-ben fedezték fel) a lenyűgöző cseppkövek mellett számos barlangimedve-csontvázat is megfigyelhettek. A közel 900 méteres üreget belépő ellenében idegenvezetővel látogathatjátok.

Szintén vezetővel lehet látogatni a Brassóhoz közeli Rozsnyó határában található Várvölgy-barlangot. Nem túl nagy, viszont igen látványos, pár éve tették a turisták által is látogathatóvá. Mivel megközelítése nem túl bonyolult, sokan felkeresik – akárcsak a Bucsecs-hegységben található lalomița-barlangot, amely 1530 méter magasan található.

Ha inkább a vad természetet kedvelitek, akkor a Vargyaszoros vagy a Tordai-hasadék barlangjait kereshetitek fel, itt azonban csak a kisebb barlangokat vagy a barlangok első részét fedeztitek fel magatokban, a járatokat jól ismerők nélkül kockázatos további kalandozásra indulni ezekben.

Elő hát a bakancsot, fejlámpát, és irány a hegyek, a barlangok! Kellemes túrázást!

Miként „találták” fel a burgonyaszirmot?

Számos híres találmány akad, amelyre nem lehet egyértelműen azt mondani, hogy létrehozása egy adott ember nevéhez köthető. Mái vitatják például, hogy „a telefon megalkotója” címet Alexander Graham Bell vagy Elisha Gray kaphatja. Ember legyen a talpán, aki igazságot tesz, hogy „a rádió szerkezetének atyja” titulust Guglielmo Marconi vagy Nicola Tesla érdemi meg jobban. A repülőgép elsősége is igencsak vitatott: Gustave Whitehead vagy a Wright fivérek érdeme a vasmadár? Az exkluzív listához egy történelmi szempontból kevésbé, ám a házi- és szolgáltatók oldaláról nézve nélkülözhetetlen kelléket, a burgonyaszirmot is hozzátehetjük.

A legnépszerűbb és legismertebb legenda szerint a New York-i Saratoga Springsben található Moon's Lake House nevű luxusszálló volt a gasztronómiai találmány bölcsője. Az 1853 augusztusában az indián-afroamerikai származású szakács, George Crum egy kellemetlenkedő vendéggel találta szemben magát. Állítólag ebben a személyben a vasúti mágnes Cornelius Vanderbiltet tisztelhetjük. De akárki is volt, az illető arra panaszo-

George Crum és nővére, Catherine

kodott, hogy a ház specialitása, Crum sült burgonyája túl vastag és nedves darabokban érkezett a tányérjára, továbbá ízetlen volt, és jobbat követelt. Crum megpróbálkozott egy vékonyabbra szeletelt adaggal, de a vendég továbbra sem volt megelégedve. A séf ekkor úgy gondolta, megleckézteti: ostyavékonyágú szeletekre vágott egy krumplit, és addig sütötte, míg olyan rideg nem lett, hogy a beleszúrt villától széttörtött, majd teleszórta sóval.

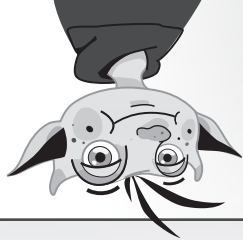
William Kitchiner angol orvost, és szakácskönyvíróit és társait ábrázoló, 1824-es karikatúra

Bár borítékolható volt a sértődés, az ügyfél ehelyett rajongását fejezte ki, egymás után falta, mondván, hogy isteni, és újabb adaggal rendelt. A történet ezen változata végül annyira bebetonozta magát a köztudatba, hogy az American Heritage magazin 1976-ban George Crumot (akit gyakran George Speck néven említenek) az Edison of Grease kevésbé előkelő címmel tüntette ki.

Nekrológok és a szirm

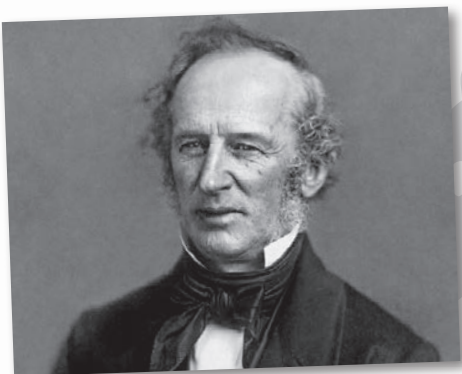
Azonban számos probléma felmerülhet e történet kapcsán. Először is: egyetlen forrás sem támasztja alá, hogy az elégedetlen vendég Cornelius Vanderbilt lett volna. A híres üzletember életrajzát jegyző T. J. Stiles szerint ez csupán egy minden igazságtartamot nélkülöző, bár kétségtelenül jól hangzó mese. Másrészt: Crum szerepe is igencsak megkérdőjelezhető a burgonyaszirm feltalálásában. A főszakács valóban Egyesült Államok-szerte népszerű volt, sült pisztrángjáról például ódákat zengtek szerte a kontinensen. Tulajdonképpen ő volt a korszak Jamie Oliverje, a 19. század első szakács-híressége. A New York Herald az ország legjobb séfjének nevezte, ám egy szóval sem említette a burgonyaszirmot. Ahogyan az 1914-es halálakor születő számos nekrológ sem.

Cornelius Vanderbilt

Három évvel később elhunyt Crum nővére, Catherine Adkins Wicks is, akinek a gyászjelentése ugyanakkor már kerek percre utalt, hogy a nő volt a chips megalkotója. A legenda egy másik változata szerint a konyhában, a főszakács mellett dolgozó Catherine volt az, aki véletlenül feltalálta a burgonyaszirmot, miközben meg akarta leckéztetni az első verzióban is felbukkanó kellemetlenkedő vendéget. Egy harmadik történetnek megfelelően pedig véletlenül esett bele egy vékonyra szelt burgonyadarabka a forró zsírba, majd miután az asszony villával kihalszta, megszületett a legújabb gasztronómiai ínycsengés.

Cornelius Vanderbilt

Újabb jelöltek

Crumon és Wicksen túl azonban az elmúlt évtizedekben e titulusra más posztumusz igénylő is akadt. Hiram S. Thomas 1907-es nekrológiájában is rendre feltűnt „a Saratoga-chips feltalálója” kifejezés. A térség egyik legismertebb afroamerikai vendéglátója az 1890-es években igazgatta a híres Moon’s Lake House éttermet. Mintegy négy évtizeddel a Crum testvérek állítólagos felfedezését követően.

A negyedik jelölt ismét egy hölgy, mégpedig Emeline Jones, akinek szintén a gyászjelentése őrizte meg a burgonyaszirmmal kapcsolatos mesét. Jones az előbb említett Hiram S. Thomas kezei alatt dolgozott a Moon’s Lake House konyháján.

Egy viszonylag új elmélet szerint a Lake House chipse valójában Crumot és Wickset is megelőzi. Egy 1849-ből való New York Herald-cikk azt írja, egy bizonyos Eliza nevű szakács érdeme a roppanó szirm, amelyet ínycsengésként tálalt fel a vendégeknek. Sajnos, a történelem nem őrizte meg Eliza vezetéknevét. Tulajdonképpen a keresztnévén kívül semmit sem tudunk róla.

A Saratoga-chipsként elhíresült ropogtatnivaló hamar elterjedt az Újvilágban, majd az egész glóbuszon, számos szálloda, valamint étterem kínálta vendégeinek. A detroiti

Cadillac Hotelben például csirkasaláta mellé adták, az RMS Berengaria nevű luxushajó fedélzetén pedig a sült fácánhoz szolgálták fel.

A brit orvos

Bár a burgonyaszirm szinte Amerika egyik jelképe, egyes vélekedések szerint mégsem ott találták fel, hanem az óceán túlsó partján. Az ételtörténészek szerint akár 1817-ig is előrehozhatjuk a chips megszületésének időpontját, amikor is egy angol orvos, bizonyos William Kitchiner megjelentette úttörő szakácskönyvét (*The Cook’s Oracle*), amely Nagy-Britanniában és Amerikában is elérhetővé vált. Egyik receptjében felszeletelt sült burgonyát említ, amelyet a későbbi kiadások már úgy interpretáltak, hogy az kísértetiesen hasonlított a mai burgonyaszirmokra.

William Kitchiner

A tény, hogy elsőként ő írt a chipsről, még nem jelenti azt, hogy az ő érdeme lenne annak feltalálása. A legvalószínűbb az a feltételezés lehet, hogy a házibulik elengedhetetlen kellékének – valljuk be: nem túl bonyolult – receptjét több

William Kitchiner

szakács is megálmodhatta a világ számos szegletében. Nekünk pedig nem feltétlenül az a fontos, hogy ki találta fel, hanem hogy mindig lesz olyan, aki kiveszi az orrunk elől az utolsó darabot.

Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin (múlt-kor.hu)

10 tény a középkori udvari bolondokról

1. Egy 12. századi angol forrás csak „együgyűként” említi a királyi udvar hivatásos szórakoztatóját, az udvari bolondot.
2. Szolgálati fejében, a királyhoz hű nemesemberekhez hasonlóan, az udvari bolond gyakran birtokot kapott az uralkodótól.
3. Ezért a gáláns juttatásért az udvari bolondnak a viccmesélésen kívül több területen is átlagon felüli szolgáltatást kellett nyújtania: a jó énekhang és tánctudás mellett a kiváló hangutánzó és imitációs képességek is alapkövetelménynek számítottak.
4. A színpadi teendőkön kívül az udvari bolondnak egyes esetekben anyagbeszerző munkakört is el kellett látnia, így például feladatai közé tartozott az élelmiszer és az élő állat beszerzése a királyi udvar számára.
5. Az udvari bolond többnyire büntetlenül űzhetett tréfát a királyból vagy éppen a királynőből. Ezek a rögtönzött vagy éppen aprólékos gonddal kidolgozott paródiák a célszemély tökéletlenségeire fókuszáltak.
6. Ennek az intim viszonynak köszönhetően az udvari bolond egy másik fontos feladatot is ellátott: a rossz híreket, feledtetve a helyzet súlyosságát, tréfás performance-ok keretében gyakran neki kellett közölnie az uralkodóval.
7. Ez a fajta küldönc, hírvivő pozíció gyakran életveszélyes is lehetett. A beszámoló által felfingerelt címzett akár le is fejeztethette a rossz hír hozóját.
8. Az udvari bolondnak olykor „frontszolgálatot” is el kellett látnia. A hadjáratok folyamán, a harcok szünetében elvegyült a katonák közt és az ellenfél kigúnyolásával szórakoztatta őket, gyakran trágár dalokat énekelve a szemben álló félről.
9. Egyes esetekben a törpék, testi fogyatékosok vagy elmebetegek állást kaphattak az arisztokrácia udvaraiban, ahol egyfajta „háziállatként” kezelték a szerencsétleneket, így kosztot és kvártélyt is kaphattak.
10. Az udvari bolondok a 17. század folyamán lassan eltűntek az európai udvarokból. A pozíció a 20. században azonban a tongai királyi udvarjövöltából újjáéledt. Az amerikai Jesse Bogdonoff az 1990-es években nemcsak udvari bolondként, hanem pénzügyi tanácsadóként is szolgálta a polinéziai állam királyi kormányzatát.

(Forrás: *Múlt-kor, a történelmi magazin*)

Casimiro Tomba 19. századi olasz festő A részeg harcos és az udvari bolond című festménye

Hogyan nézünk sorozatot?

KÖTŐ NÓRA (Kolozsvár, Apáczai Csere János Elméleti Líceum, X. B)

Karantén alatt még időszerűbb a kérdés

Manapság, abban a korban, amelyben a fiatalabb generációk több elektronikus készüléket láttak már életükben, mint könyvet, hatalmas százalékban nő a filmet vagy sorozatot nézők száma. A filmipar egyre nagyobb hatással van arra, amit és ahogy a világról gondolunk, és ebben megkerülhetetlen szerepe van a médiafogyasztási szokásainknak.

Úgy tűnik, legjobban a vígjátékot, az akciófilmet és a horrorfilmet kedveljük. A sci-fi szintén népszerű, a rajzfilm pedig még a romantikus filmeknél is nézettebb. Az elérhető adatok alapján ugyanakkor a történelmi vagy társadalmi témájú filmeket kevésbé nézzük szívesen, a művészfilm ennél is kevesebb nézőt vonz. Felmérések szerint az emberek 26 százaléka bárkivel szívesen néz filmet, körülbelül ugyanennyien választják az egyedüllétet. 22 százalék a partnerét részesíti előnyben, ha fil-

idealisztikus karakterébe olykor saját magát is beleképzeli, így pozitív élménnyel gazdagodik. Ezt a sémát marketinges fogásként felhasználva könnyedén vonzza az érdeklődőket a filmipar.

De vajon mitől jó egy film? A felmérések azt mutatják, jóval nagyobb arányban, azaz 55,5 százalékban nyerő egy film a történet alapján, mint például a mondanivaló szerint, hiszen ez utóbbi csak 17 százalékban van jelen a válaszokban. Mintegy 13 százaléka a vélekedőknek a szokatlan, meglepő alkotásokat kedveli. A nézők az izgalmas képi világ és a jó színészek szerint nagyjából 7–7 százalékban ítélik meg az alkotást.

Ha az adott film vagy sorozat esetleg már az első perceiben nem nyerné el a tetszésünket, még mindig ott a lehetőség, hogy ne nézzük végig. Mégis a nézők 43,7 százaléka ez esetben is végignézi, a maradék viszont bármikor abbahagyja.

A kor és a nem függvényében, ahogy sok minden más, a filmnézési szokások is változnak. Ahogy haladunk a korról, egyre inkább szeretjük a családdal megnézni az adott tévéműsort, és egyre fontosabb lesz a mondanivaló is egy film kiválasztásánál. Életkorunkkal együtt azonban a sorozatok iránti lelkesedés csökken, és már az ismerőseink ajánlata is kevésbé mérvadó, mint a műsorújságokról, portálokról való informálódás. Az évszámok növekedésével az is látható, hogy kevésbé nézünk végig egy filmet, ha az nem tetszik. A nők többsége, nem meglepő módon, jobban szeret a családdal filmezni, és fontosabb számukra a mondanivaló, míg a férfiaknak inkább a képi világ számít. Érdekeség viszont, hogy a férfiak nagyobb része szeret sorozatot nézni, mint a nők.

Véleményem szerint a film- és sorozatnézés, kikapcsoló szerepén túl, oktató jelleggel bír, és mély érzelmi behatásokkal bíró tevékenység lehet, ha nem csak robotszerűen szemléljük az adott alkotást, ami nem mellesleg művészi produkció is egyben. Persze, a jóból is megárt a sok, de azért filmet nézni mégiscsak kellemes tevékenység!

Fotó: Nina Hill/Unsplash

mezésről van szó, emellett a barátokat és családot kevesebben, 13,8, illetve 12,7 százalék.

„Kétségtelen, hogy a fogyasztói társadalom és az információs kor sebessége a filmiparra is hatással volt: a jelen technológiai környezetben úgy, akkor és addig fogyaszthatunk tartalmakat, ahogy az nekünk tetszik. Nem kell alkalmazkodni” – mondja Tari Annamária pszichológus, aki szerint éppen ez a titka a sorozatok folyamatosan növekvő népszerűségének.

Az elmúlt években a film- és sorozatnézés az érzelmi kielégítés eszközüvé vált. A filmipar valósággal ömlesztzi ránk az érzelmekkel telített tartalmakat. Tudat alatt pedig olyan érzelmi mechanizmusokat indíthat el egy film, amelyek kiragadnak a valóságból, és egy fiktív világon keresztül próbálják kielégíteni lelkiállapotunk sérelmeit, mint amilyen az egyedüllét, a rossz szülő-gyerek kapcsolat, a frusztráció stb. Nem véletlen, hogy a legtöbb TV-műsor végül megadja a tipikus „happy ending” befejezést a nézőnek, aki a nehézségekkel kitartóan küzdő főhős

Cimbi naplója

Szijasztok!

Asse tudom hol kezdjem, annyi minden zajlik itt, nállunk, velem, körülöttem.

A Zoszi azt mondta, hogy mindig a **JÓ** dolgokkal kell kezdeni, aztán a rossz. Akor kezdem a jóval: szerencsére hiába oltották be a tanárokat, met úgyse járunk iskolába. Jártunk 2 hetet, de aztán az egyik osztájtársunk édesannya munkahején az egyik ember beteg lett, s a kontakt miatt lezártak minket. Előbb az osztájtársunk maradt otthon, met kontakt, aztán mi akikkel csetten beszélgetett, szintén kontakt lettünk. A román tanár aszt mondta, azért tanulunk románul, hogy tudjuk, mi az a kontakt. A kontakt az magyarul karantén. Így mi karanténba kerültünk, írom magyarul, hogy azok is értésétek, akik esetleg románul nem tuttok még olyan jól mind én.

Visszatértünk tehát ismét a leptophoz! Másik **JÓ** hír, hogy az eddigi sok év iskolai eredményéből a **legjobbat** értem el. Apuci is ragyogó arccal mondta: *Cimbi, büszke vagyok rád, eszt az onlájtned találták ki!* Hát az biztos, hogy jók a jegyeim. S az is biztos, hogy apuci arca egy kicsitt a bortól is ragyog. De mind1. Persze van ijenojan segítség, apuci, anyuci, tata, testvéreim mind együtt dolgoznak velem. Ettől szép a család.

Ettől szép a famili gáj! Megint becsempésztem egy román szót, na nem a fürdőszobába (mondom: becsempésztem ☺), hanem ide. A famili asztot jelenti, hogy család. **Familia buna** asztot jelenti, hogy a szomszédok: a **Buna család**.

S most hogy a jóról írtam, nem tudok rosszat írni, mert megint **JÓ** jut eszembe. Annyira **negatív pozitív** vagyok így mindig tavasszal, mind a racionális számok. Vagy az egész számok? Vagy természetes számok? Szóval vannak azok a számok, amik pozitívok. Olyan vagyok én is.

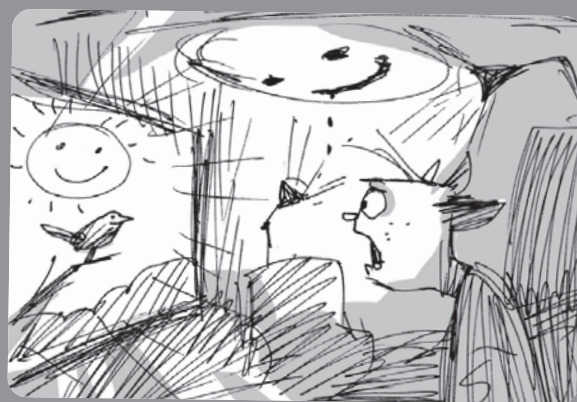
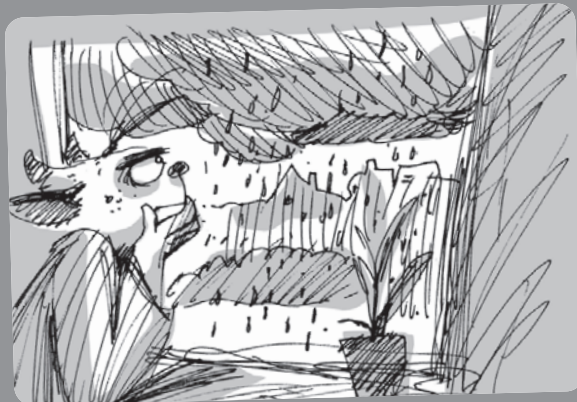
Nulától +véktelenig.

Tombol bennem a **boldogsághormon**, aszonta a biosztanár. Annyi biztos, hogy én onlájba csak **ŐT** nézem. Az új lányt, aki az osztájba jött. Kinagyittom a képernyőre, s beszélek hozzá: *szia, hogyvagy, tetszelnekem.* Persze nem válaszol, de én így is **olvadok, mind meleg tortán a tejszinhab**. Órákig tudom nézni a barna szemgödrében felhalmozodot **melanint**. Kis pisze órán az apró **fekete mitiszerek** mint kedves hangyák a konyhában. Masíroznak fel salá. Néha bekapcsolva hagyja a mikrofonját. Olyankor hallom, ahogy fel-felszivja az **orvadádot** ... micsoda zene fülemnek! Szippogj! Szippogj! mondanám, de a tanárok leblokálják a mikrofonjainkat. *Csak ez a rossz a mai levélben.* A mikrofon.

Nektek is sok pozitív erőt kívánok a tavasztól!

Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Kettős napkelte

Csillag István rajza

Híres lovak

	Caligula lova volt	Remek munka jelzője	Edgar Allan ..., amerikai költő	Annak párja	A sugár jele	Helyeslés	Ausztrália sportjele	Félholt!	Szent László lova	Svéd autójel	..., a görög, filmcím	Strázsa	Skandináv mitológi- ai ló
Híres magyar ló volt	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	Amely ideig	▼	▼	▼	G
Nemesgáz	▼	▼	▼	▼	Szélütés Portugál felfedező	▼	▼	▼	▼	Szaglószerv Ésszel kapcsolatos	▼	▼	▼
Halk, nem hangos	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	Harap Fociedző volt (Lajos)	▼	▼	▼	Névelő Hiba angolul	▼
Igéképző	▼	▼	Egy, németül Rapzenét énekel	▼	▼	▼	Londoni óra Román focista	▼	▼	▼	▼	▼	▼
Teréz becézve	▼	▼	▼	▼	▼	... rózsafa (Tamási Á.) Fél sánc!	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
Mátka	▼	▼	▼	Délutáni buli Elbágyad	▼	▼	▼	Római egyes Magyar csodáló	▼	▼	Ezer! Halfarkú nő	▼	A közel-múlt híres magyar lova
Felvetés, javaslat	▼	▼	▼	▼	Rossz kívánság Cseh festő (ALES)	▼	▼	▼	▼	Magyar biológus Tantál és oxigén	▼	▼	▼
Úrán	▼	Ital argó-ban Csikos állat	▼	▼	▼	Elgondolás túrára Nagyon régi település	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼
Az ezüst vadló című mese hőse	S	▼	▼	▼	▼	▼	Menekül Személyes névmás	▼	▼	▼	▼	Spanyol autójel Nulla	▼
▼	Titokban megnéző Német csodáló volt	▼	▼	▼	▼	▼	▼	Magyar zenekar volt Gyilkol	▼	▼	▼	▼	▼
Hidrogén és bőr	▼	▼	Napszak Árvita	▼	▼	▼	Rég élt előd Az AEÁ tagállama	▼	▼	Szerelmen nagy Tevő	▼	Átmérő jele Vél	▼
A 13 vértanú városa	▼	▼	▼	▼	Svájci matematikus Svéd aprópénz	▼	▼	▼	▼	▼	Télen hull Latin dolog	▼	▼
Nitrogén és alumínium	▼	▼	▼	Tüvel dolgozik Indok	▼	▼	Falusias Mária Középen kiad!	▼	▼	▼	▼	▼	▼
Svéd autójel	▼	Ázsiai állam lakója Bőr	▼	▼	▼	▼	▼	Lószín Liter	▼	▼	▼	▼	▼
▼	Nagy Sándor harci ménje	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼

Bibliai növények és példázatok Vincent van Gogh festményein

Az olajfa, amelynek a gyümölcséből sajtolt olaj táplálékként, gyógyító és illatosító kenetként, fényforrásként és fizetőeszközként egyaránt fontos volt, a béke, a szeretet és a bőség jelképe lett (*Olajfák*, 1889)

A búzamezővel, szélén gyomokkal, Jézus egyik példabeszédében említi, a kép háttérében álló, több ezer évig élő, örökzöld ciprusfák a hosszú életet és a halhatatlanságot jelképezik (*Búzamező ciprusokkal*, 1889)

Jézus a mennyek birodalmát a legapróbb magból kifejlődő, legnagyobb veteményhez hasonlította (*A mustármag példázata*, 1889)

Életének utolsó éveiben van Gogh több változatban is megfestette Jézus példázatát a magvetőről, az Evangélium üzenetének befogadásáról (*Búzamező varjakkal*, 1889)

A tavasszal elsőként kivirágzó mandulafa a remény, a hűség és Mária szüzességének szimbóluma (*Virágzó mandulafa*, 1890)

Jézus felebaráti szeretetre és a bajbajutottak megsegítésére sarkalló példázatának szamaritánusa olajjal és borral bekenve gyógyítja a rászoruló sebeit (*Az irgalmas szamaritánus*, 1890)

RENDELD MEG
MOST A
CIMBORÁT
A 2020-2021-ES
TANÉVRE!

Éves előfizetési díj:

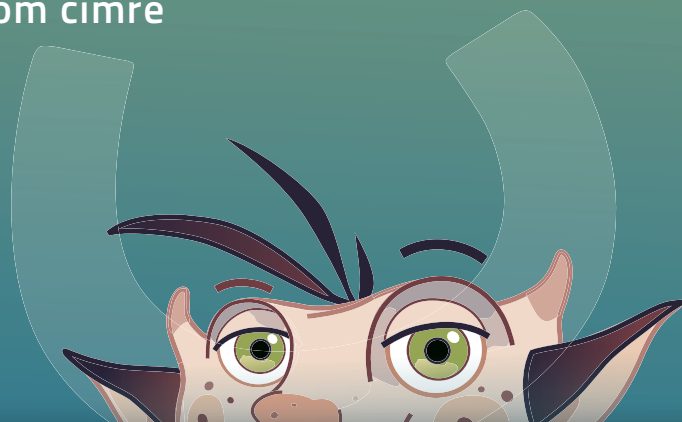
30 lej (3,33 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimborá ára nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- keresd az iskolai terjesztőnél
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon
- írd a cimboramail@gmail.com címre

www.cimbora.net